

**«ЯК КОЖЕН ФУТБОЛІСТ, МАВ СВОЄ ПРИЗВИСЬКО».
НЕОФІЦІЙНІ НАЙМЕНУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ГРАВЦІВ,
ЯКІ ВИСТУПАЛИ У ФУТБОЛЬНИХ ЧЕМПІОНАТАХ
ПІСЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ**

Статтю присвячено аналізу прізвиськ українських футболістів у період незалежності України. Неофіційні особові найменування гравців класифіковано за критерієм мотивованості — виокремлено антропоніми, що походять від прізвищ футболістів, демінутивних форм імен, патронімів, а також мотивовані різними зовнішніми та внутрішніми рисами, прикметами гравця, чи поєднанням цих ознак. Описано способи творення прізвиськ, серед яких домінують номінації, утворені шляхом різноманітних утунків прізвищевих назв і на основі метафори.

Ключові слова: антропонім, прізвисько футболіста, мотивованість онімів, способи творення прізвиськ, утинки прізвищ, метафора.

Protsyk I. «Like Every Football Player He Had His Nickname». Informal Names of Ukrainian Football Players who Played in Football Championships after the Restoration of Ukraine's Independence. *The article is devoted to the analysis of the nicknames of Ukrainian players who played in football championships after the restoration of Ukraine's independence in 1991. In Ukrainian linguistics, informal personal names of football players have not yet been considered, so their research is relevant. The purpose of the investigation is to find out the origins and ways of creating these informal anthroponyms and determine their productivity on the basis of the analysis of the nicknames of Ukrainian football players of the period of independence. The main research methods are discursive analysis of factual material derived from printed sources, especially from the sports press, and its description. The largest group of informal anthroponyms of football players are nicknames formed by various cuts of surnames of Ukrainian players; usually newly formed names are associated with Russian lexemes - onyms or appellation. Less productive is the model of creating football players' nicknames from the diminutive forms of their names; most informal anthroponyms of this type are modeled on Russian diminutives. There are informal anthroponyms derived from the patronymics of football players. These tendencies are a consequence of the influence of post-totalitarian sociolinguistic practices on the Ukrainian football discourse of independent Ukraine. Based on the metaphor, nicknames arose when the characteristic external features of the players or their internal features, the peculiarities of the players' temperament were taken into account; the motivational stimulus for the creation of nicknames was often a simultaneous combination of external and internal characteristics of players. The analysis of Ukrainian*

footballers' nicknames during the independence period showed that informal anthroponyms are dominated by names formed by various cuts of players' surnames, or diminutive forms of their names formed on the Russian model or patronymics. Newly formed nominations are often associated with Russian lexemes, which is evidently the influence of postcolonial tendencies on the Ukrainian informal anthroponymicon in the sports sphere. The share of informal names based on metaphor is smaller. The perspective of the research is to comprehensively describe the corpus of football players' nicknames during all periods of development of Ukrainian football and to identify the main trends of informal names in the football sphere.

Key words: *anthroponym, a football player's nickname, motivation of proper names, ways of creating nicknames, parts of surnames, metaphor.*

Вступ

В українському футбольному ономастиконі окрему групу творять антропоніми — прізвиська футболістів. За визначенням ономаста Петра Чучки, прізвисько — «вид антропоніма, додаткове неофіційне особове іменуванням, яким середовище індивідуалізує або характеризує особу» (Чучка, 2000: 494). На думку дослідника антропонімів Юліяна Редька, серед власних назв людей «найбільший інтерес викликають прізвиська та утворені, переважно, на їх базі прізвища» (Редько, 2007: VII), бо «це назви, утворені самим народом за законами національного словотворення, а їх твірними основами є національна апелювальна лексика та власні назви інших класів» (Редько, 2007: VII).

У сучасній українській ономастиці є чимало праць, присвячених аналізу українських прізвиськ, у яких дослідження здійснено передовсім на діалектному матеріалі. У славістичній ономастиці останніх років з'явилися студії про неофіційні найменування спортсменів, зокрема й про прізвиська футболістів (статті Тамари Астахової (Астахова, 2012) і Дмитрія Фатєєва (Фатєєв, 2015)). Хоча маркування гравців прізвиськами є специфікою футбольної сфери в цілому світі, в українській лінгвістиці неофіційні антропоніми футболістів ще не були об'єктом розгляду. Аналіз особових імен, насамперед тих, що притаманні футболістам, які грали за команди в незалежних футбольних чемпіонатах України після 1991 р., вважаємо актуальним, бо це допоможе з'ясувати тенденції в неофіційному назовництві й дасть підстави зробити соціолінгвістичні висновки про використання антропонімів у сфері спорту в незалежній Україні.

Метою розвідки є аналіз прізвищ українських футболістів, які грали за команди в українських чемпіонатах, що їх проведено після відновлення незалежності в 1991 році. Мета дослідження передбачає розв'язання таких завдань: 1) відібрати прізвища футболістів зі спортивної преси, інтернет-джерел і з бесід із гравцями, тренерами й уболівальниками, 2) з'ясувати походження та способи творення цих неофіційних антропонімів, 3) простежити тенденції, притаманні неофіційному назовництву у футбольній сфері.

Методи дослідження

Основними методами дослідження в розвідці є дискурсивний аналіз фактичного матеріалу та його опис. Для визначення продуктивності тих чи тих способів творення прізвищ додатково залучено метод кількісних підрахунків. Інформацію про неофіційні найменування футболістів українських команд періоду незалежності почерпнуто з вітчизняної спортивної періодики, передовсім українськомовної преси — спортивних газет «Український футбол», «Спортивка», «Карпати», журналу «Динамо Київ», а також російськомовних футбольних видань, що виходили друком в Україні: газет «Команда», «Гол», журналів «Футбол», «Металіст», «Шахтер». Відомості про прізвища футболістів доповнено матеріалами з публікацій істориків футболу (Каспаревич, Паук, & Пуньків, 2019; Кулеба, 2004; Яремко, 2012), довідкових футбольних видань, інтернет-джерел та інтерв'ю з людьми, дотичними до футбольної сфери.

Виклад основного матеріалу

У період після відновлення незалежності України в 1991 році на творення прізвищ українських футболістів впливала, як і в советську добу, передовсім російська мова. Основну постколоніальну тенденцію творення неофіційних антропонімів за російським зразком можна простежити, на жаль, і дотепер.

Традиційно велику групу неофіційних антропонімів футболістів становлять прізвища, **утворені шляхом різноманітних утнків** прізвищевих назв українських гравців: **Беня** — прізвисько захисника жовківського «Гарая», львівських «Карпат», запорізького «Металурга», київського «Арсенала», тренера Ф.К. «Львів» **Юрія Беня**, неофіційний антропонім омонімний зі здрібнілою формою **Беня** юдейського імені **Беньямін / Веніамін**; **Віля** — прізвисько захисника львівських

«Карпат», стрийської «Скали», Ф.К. «Львів» *Володимира Вільчинського*; **Ворона** — прізвисько нападника одеського «Чорноморця», німецьких «Боруссії», «Майнца», «Баєра», «Герти», англійського «Ліверпуля» *Андрія Вороніна*, неофіційний антропонім асоціюється з апелятивом *ворона* — хижий птах із чорним пір'ям; **Глуш** — прізвисько воротаря кіровоградської «Зірки», запорізького «Металурга», одеського «Чорноморця» *Андрія Глуценка*; **Гусь** — прізвисько півзахисника київських «Арсенала» й «Динамо» *Олега Гусєва*, неофіційний антропонім співзвучний з російською лексемою *гусь* (*гусак*); **Ден** — прізвисько воротаря київського «Динамо», криворізького «Кривбаса», дніпровського «Дніпра», турецького «Бешикташа» *Дениса Бойка*, неофіційний антропонім гравця збігається зі здрібнілою формою *Ден* чоловічого імені *Даніель*; **Зіна** — неофіційний антропонім півзахисника й захисника донецького «Шахтаря», англійського «Манчестер Сіті» *Олександра Зінченка*, прізвисько гравця омонімне з демінутивною формою жіночого імені *Зінаїда*; **Калина** — прізвисько півзахисника дніпровського «Дніпра», сімферопольської «Таврії» *Максима Калиниченка*, неофіційний антропонім асоціюється з апелятивом *калина*, що є народним символом України; **Калитва** — прізвисько півзахисника київських команд «Динамо» й ЦСКА *Юрія Калитвинцева*; **Кара** — прізвисько захисника й півзахисника донецького «Шахтаря», Ф.К. «Севастополь», луганської «Зорі», київського «Динамо» *Олександра Караваєва*, неофіційний антропонім гравця омонімний із загальною назвою *кара* — покарання; **Коба** — прізвисько півзахисника й захисника львівських «Карпат», донецького «Шахтаря» *Василя Кобіна*; **Коваль** — прізвисько півзахисника хмельницького «Поділля», київського «Динамо», дніпровського «Дніпра», львівських «Карпат», запорізького «Металурга», тренера молодіжної збірної України *Сергія Ковальця*, неофіційний антропонім асоціюється з апелятивом *коваль*, що був мотиватором для творення прізвища; **Коно**, **Конопа** — прізвисько півзахисника дніпровського «Дніпра», донецького «Шахтаря» *Євгена Коноплянки*; **Кузя** — прізвисько захисника київських «Динамо» й «ЦСКА-Борисфен» *Олега Кузнецова*, неофіційний антропонім омонімний з російською демінутивною формою *Кузя* від імені *Кузьма*; **Леон** — прізвисько нападника київських команд «Динамо» й ЦСКА, ужгородського «Закарпаття» *Віктора Леоненка*, неофіційний антропонім перегукується з польським іменем *Леон* (*Лев*, *Левко*);

Луга — прізвисько правого захисника київського «Динамо», лондонського «Арсенала» *Олега Лужного*; **Луч** — прізвисько півзахисника запорізького й донецького «Металургів», львівських «Карпат», сімферопольської «Таврії» *Ігоря Лучкевича*, неофіційний антропонім омонімний з російським словом *луч* (*промінь*); **Міля** — прізвисько нападника київського «Динамо», бориспільського «Борисфена», «Динамо-Берестя» *Артема Мілевського*, неофіційний антропонім омонімний зі здрібніло-пестливою формою *Міля* від жіночого імені *Емілія*; **Мура** — прізвисько півзахисника й нападника хмельницьких команд «Поділля» й «Адвіс», тернопільської «Ниви» *Віктора Муравського*; **Полу** — прізвисько півзахисника дніпровського «Дніпра», криворізького «Кривбаса», львівських «Карпат», кількох німецьких клубів *Андрія Полуніна*; **Пят** — прізвисько воротаря полтавської «Ворскли», донецького «Шахтаря» *Андрія П'ятова*; **Рак** — прізвисько захисника донецького «Шахтаря» *Ярослава Ракіцького*, неофіційний антропонім асоціюється з апелятивом *рак* — членистоного безхребетна тварина; **Рик** — прізвисько півзахисника дніпровського «Дніпра», маріупольського «Металурга», харківського «Металіста» *Олександра Рикуну*, неофіційний антропонім омонімний із загальною назвою *рик* — сильне ричання тварин; **Різя** — прізвисько півзахисника рівненського «Вереса», львівських «Карпат», Ф.К. «Львів» *Володимира Різника*; **Селя** — прізвисько нападника донецького «Шахтаря», дніпровського «Дніпра», київського «Арсенала», кількох турецьких клубів *Євгена Селезньова*; **Стронцій** — прізвисько воротаря кам'яно-бузьких і львівських «Карпат», стрийської «Скали», івано-франківського «Прикарпаття» *Богдана Стронцицького*, неофіційний антропонім футболіста перегукується з апелятивом *стронцій* — хімічний елемент, сріблясто-білий метал; **Тимоха** — прізвисько півзахисника луцької «Волині», донецького «Шахтаря», мюнхенської «Баварії» *Анатолія Тимощука*, неофіційний антропонім співзвучний з російською здрібніло-пестливою формою *Тимоха* від імені *Тимофій*; **Федя** — прізвисько правого захисника львівських «Карпат», донецького «Шахтаря», дніпровського «Дніпра» *Артема Федецького*, неофіційний антропонім омонімний з російським демінутивом *Федя* від імені *Федір*; **Хац** — прізвисько півзахисника київського «Динамо», а згодом тренера цього клубу *Олександра Хацкевича*; **Хач** — прізвисько захисника київського «Динамо» *Євгена Хачеріді*; **Шева** — прізвисько

нападника київського «Динамо», італійського «Мілана», лондонського «Челсі», тренера збірної України *Андрія Шевченка*; *Шуха* — прізвисько воротаря С.К. «Одеса», вінницької «Ниви», маріупольського «Металурга», харківського «Металіста» *Ігоря Шуховцева*; *Ярмола* — прізвисько нападника чернігівської «Десни», київського «Динамо» *Андрія Ярмоленка*, неофіційний антропонім співзвучний з деминутивом *Ярмола* від російського імені *Ярмолай* / *Єрмолай*.

Шляхом редукування прізвищ футболістів і додаванням до усіченої твірної основи суфіксів здрібнілості (–ик, –ік) постали такі неофіційні антропоніми: *Бердік* — прізвисько нападника луцьких команд «Торпедо», «Підшипник», «Волинь», львівського СКА, ківерцівського «Колоса» *Володимира Бердовського*; *Назік* — прізвисько півзахисника дніпровського «Дніпра», сімферопольської «Таврії», одеського «Чорноморця» *Сергія Назаренка*; *Хачик* — прізвисько захисника мелітопольського «Олкому», луцької «Волині», київського «Динамо» *Євгена Хачеріді*; *Худік* — прізвисько півзахисника івано-франківських команд «Чорногора» й «Спартак», львівських «Карпат» *Ігоря Худоб'яка*; *Чижик* — прізвисько захисника львівських «Карпат», запорізького «Металурга», сімферопольської «Таврії», тренера львівських «Карпат», ужгородського «Закарпаття», волочиського «Агробізнесу» *Олександра Чижевського*, неофіційний антропонім перегукується зі здрібнілою назвою птаха *чиж* — *чижик*.

Унаслідок утинків прізвищ футболістів й одночасної трансформації утворених назв постали неофіційні антропоніми: *Буля* — прізвисько півзахисника київського «Динамо», ужгородської «Говерли» *Віталія Буяльського*; *Веля* — прізвисько нападника київського «Динамо», дніпровського «Дніпра», одеського «Чорноморця» *Олега Венгелінського*; *Гріша* — прізвисько захисника львівських «Карпат», дрогобицької «Галичини», стрийської «Скали», комарненського «Газовика» *Андрія Грінера*, антропонім перегукується з російською деминутивною формою *Гріша* від імені *Григорій*; *Канібал* — прізвисько воротаря дніпровського «Дніпра», донецького «Шахтаря», львівських «Карпат» *Антоня Каніболоцького*, неофіційний антропонім омонімічний з апелятивом *канібал* — людоджер; *Карло* — прізвисько півзахисника київських ЦСКА й «Арсенала», донецьких «Металурга» й «Шахтаря», полтавської «Ворскли» *Сергія Закарлюки*, неофіційний антропонім футболіста співзвучний з формою *Карло* від чоловічого

імені *Карл*; **Конолік** — прізвисько півзахисника київських «Динамо» й «Арсенала», дніпровського «Дніпра» *Сергія Коновалова*; **Марек** — прізвисько півзахисника винниківського «Харчовика», тренера львівських «Карпат», харківського «Металіста», дніпровського «Дніпра» й збірної України *Мирона Маркевича*, неофіційний антропонім співзвучний з польським іменем *Marek* (*Марко*); **Тімо** — прізвисько півзахисника луцької «Волині», донецького «Шахтаря», мюнхенської «Баварії» *Анатолія Тимощука*, неофіційний антропонім утворено від прізвища футболіста, представленого відповідно до норм російської орфоепії; **Чіна** — прізвисько півзахисника чернігівської «Десни», Ф.К. «Львів» *Євгена Чепурненка*; **Шила** — прізвисько півзахисника донецьких «Шахтар» і «Металург», дніпровського «Дніпра», харківського «Металіста», кіровоградської «Зорі-МАЛС» *Олега Шелева*.

Типовою, однак не настільки продуктивною, як у попередні періоди, є модель творення прізвиськ футболістів від здрібніло-пестливих форм їхніх імен, проте більшість неофіційних антропонімів такого типу утворено за зразками російських демінутивів, що є наслідком впливу посттоталітарних соціолінгвістичних практик на український футбольний дискурс незалежної України. З-поміж зафіксованих неофіційних антропонімів українських футболістів за взірцем російських демінутивів утворено такі найменування: **Бодя** — від імені **Богдан** — прізвисько воротаря львівських «Карпат», донецького «Шахтаря», харківського «Металіста», полтавської «Ворскли» *Богдана Шуста*; **Вася** — від імені **Василь** — прізвисько півзахисника й захисника ужгородського «Закарпаття», львівських «Карпат», донецького «Шахтаря» *Василя Кобіна*; **Гена** — від імені **Геннадій** — прізвисько півзахисника донецьких команд «Шахтар» і «Металург», луганської «Зорі» *Геннадія Зубова*; **Міша** — від імені **Михайло** — прізвисько правого захисника івано-франківського «Прикарпаття», донецького «Шахтаря» *Михайла Старостяка* й півзахисника ужгородського «Закарпаття» / «Говерли», львівських «Карпат», Ф.К. «Минай» *Михайла Кополовця*; **Паша** — від імені **Павло** — прізвисько півзахисника «Динамо» Київ, тренера молодіжної збірної України *Павла Яковенка* й півзахисника львівських «Карпат», київського «Динамо», ужгородського «Закарпаття», Ф.К. «Олександрії», харківського «Металіста» *Павла Ксьондза*; **Рома** — від імені **Роман** — прізвисько нападника київського

«Динамо», бельгійського «Гента» *Романа Яремчука*.

Деякі футболістів мають неофіційні антропоніми, що походять від їхніх патронімів, зокрема, **Анатолійович** — прізвисько півзахисника київських «Динамо» й «Арсенала» *Олега Гусева*, який по батькові **Анатолійович; Станіславович** — прізвисько нападника донецького «Шахтаря», київського «Динамо», англійських «Тоттенгема» й «Вест Гема», тренера «Динамо» Київ й угорського «Ференцвароша» *Сергія Реброва*, який по батькові **Станіславович**. Під впливом російської мови поширилася тенденція величати практично всіх українських тренерів прізвисками, похідними від патронімів наставників. Використання таких неофіційних антропонімів, за стереотипним уявленням, мало би бути виявом поваги й підкреслювати субординацію в команді, а насправді є бездумним копіюванням чужомовних зразків творення прізвиस्क.

Оригінальним є неофіційний антропонім **СаШо**, яким називають воротаря, а тепер тренера київського «Динамо» *Олександра Шовковського*. Прізвисько утворене поєднанням перших складів здрібніло-пестливої форми імені *Са(ша)* й прізвища гравця *Шо(вковський)*.

Особливості зовнішності футболістів лягли в основу метафоричного творення неофіційних антропонімів: **Звір** — прізвисько півзахисника дніпровського «Дніпра», київського «Динамо», ізраїльських і кіпрських команд *Дмитра Михайленка*, неофіційний антропонім отримав від гравців «Дніпра» через те, що своєю пишною шевелюрою був схожий на їхнього колишнього одноклубника Антона Шоха, який мав прізвисько *Звір* (від *звір* — дика, хижа тварина); **Зубастик** — прізвисько захисника й півзахисника донецького «Шахтаря», луганської «Зорі», Ф.К. «Севастополь», київського «Динамо» *Олександра Караваєва*, яке він отримав через великі зуби, що робить гравця схожим до бразильського футболіста Роналдо, який мав прізвисько *Зубастик*; **Ісус** — прізвисько захисника дніпровського «Дніпра», донецького «Шахтаря», Ф.К. «Барселона» *Дмитра Чигринського*, який продовгуватим обличчям з бородою та довгим хвилястим волоссям із проділом посередині подібний до іконописного зображення *Ісуса Христа*; **Мік Джаггер** — прізвисько воротаря С.К. «Одеса», вінницької «Ниви», маріупольського «Металурга», харківського «Металіста» *Ігоря Шуховцева*, що візуально схожий на вокаліста «Роллінг Стоунз» (Rolling Stones) *Міка Джаггера*; **Нос** — прізвисько воротаря рівненської

«Горині» й кількох команд із Львівщини, головного тренера львівських «Карпат» *Юрія Дячука-Ставицького*, який мав видатний ніс; **Рижий** — прізвисько нападника вінницької «Ниви», київського «Динамо» *Віктора Циганкова*, впізнаваного за рудим кольором волосся.

На основі врахування **внутрішніх рис**, притаманних гравцям, особливостей їхнього характеру, стилю гри й поведінки на полі утворено такі прізвиська футболістів: **Брігель** — прізвисько захисника київського «Динамо», лондонського «Арсенала» *Олега Лужного*, що він отримав, граючи в Києві, «бо манерою гри нагадував легендарного німецького гравця *Ганса-Петера Брігеля* — сильного атлетичного захисника» (Яремко, 2012: 155); **Бай** — прізвисько нападника київських команд «Динамо» й «Арсенал», ужгородської «Говерли» *Максима Шацьких*, який є узбеком за походженням, неофіційний антропонім походить від слова *бай*, що ним у Середній Азії називають багату, заможну людину, великого землевласника чи скотаря, неофіційним іменем футболіста стала лексема з мовної картини тюркських народів, представником яких він є; **Бісіклета / Вася-Бісіклета** — прізвисько півзахисника й захисника ужгородського «Закарпаття», львівських «Карпат», донецького «Шахтаря», харківського «Металіста» *Василя Кобіна* пов'язане з умінням гравця здобувати голи ударом по воротах у падінні, перекидаючи м'яч через себе, неофіційний антропонім походить від слова *бісіклета* — удар у падінні через себе, а Кобін запам'ятався вболівальникам своїм голом, виконаним у такий спосіб у матчі Ліги Європи між харківським «Металістом» і варшавською «Легією»; **Козацька ракета** — прізвисько півзахисника дніпровського «Дніпра», донецького «Шахтаря», іспанської «Севільї», німецького «Шальке 04» *Євгена Коноплянки*, яке він отримав за притаманну йому високу стартову швидкість, що вирізняє гравця з-поміж інших футболістів (порівняння з *ракетою*, що має реактивний двигун, цілком доречно), а прикметник *козацький* у неофіційному антропонімі вказує на те, що футбольну кар'єру гравець розпочав у козацькому краї — на Січеславщині, виступаючи за дніпровський «Дніпро»; **Кормілець** — прізвисько нападника донецького «Шахтаря», дніпровського «Дніпра», київського «Арсенала», кількох турецьких клубів *Євгена Селезньова*, яке футболіст отримав, перейшовши у 2016 році — у розпал російсько-української війни — до російського клубу «Кубань», злакомившись на високу зарплату, і пояснював такий

свій крок необхідністю годувати сім'ю, неофіційний антропонім походить від російської лексеми *кормилец* — годувальник; **Львівський Гаттузо** — прізвисько півзахисника львівських «Карпат», луцької «Волині», олександрійської «Поліграфтехніки» *Романа Зуба*, що за готовність у будь-яку хвилину відстояти справедливість за допомогою кулаків схожий до запального італійського футболіста, півзахисника Ф.К. «Мілан» *Дженнаро Гаттузо*, який постійно встрявав у гарячі суперечки, що нерідко переходили в кулачні бої; **Містер Стандарт** — прізвисько півзахисника харківського «Металіста», київських ЦСКА й «Арсенала», одеського «Чорноморця» *Андрія Кирлика*, який бездоганно використовував стандартні ситуації, забиваючи голи зі штрафних ударів (у футболі під *стандартом* розуміють одне зі стандартних положень у грі — кутовий, штрафний чи вільний удар); **Півнападник** — прізвисько півзахисника й нападника донецького «Шахтаря», тернопільської «Ниви», запорізького й донецького «Металургів», одеського «Чорноморця» *Сергія Шищенка*, який є універсальним футболістом — може зіграти в півзахисті й у нападі, лексема *півнападник* є okazіоналізмом; **Псих** — прізвисько півзахисника дніпровського «Дніпра», київського «Динамо» *Руслана Ротаня*, яке йому дали одноклубники через те, що бував надзвичайно емоційним на полі, верещав на партнерів, неадекватно реагував, хоча поза футбольним полем спокійний, урівноважений, маломовний (від *псих* — психічно неврівноважена людина); **Робокон** — прізвисько захисника запорізького й донецького «Металургів», донецького «Шахтаря» *В'ячеслава Шевчука*, який досяг успіхів завдяки надзвичайній працьовитості та наполегливості, хоча й не особливій обдарованості, неофіційний антропонім походить від імені головного героя американського фантастичного бойовика «Робот-поліцейський» (*RoboCop*); **Снайпер** — прізвисько нападника київського «Динамо», дніпровського «Дніпра», іспанських клубів «Реал Бетіс» і «Альбасете» *Романа Зозулі*, що йому дали іспанські вболівальники, зважаючи на активне волонтерство футболіста, який від початку російсько-української війни допомагає українським військовикам, прізвисько має асоціативний зв'язок з лексемою *снайпер* — майстер влучної стрільби; **Сокира** — прізвисько захисника івано-франківського «Прикарпаття», донецького «Шахтаря», криворізького «Кривбаса» *Михайла Старостяка*, що він отримав за притаманну футболістові жорстку й непоступливу гру,

про яку метафорично можна сказати, що гравець «рубався» зі суперниками, неофіційний антропонім утворено на основі асоціації за функціональною подібністю — *сокира* — знаряддя для рубання і тесання; **Т-44** — прізвисько півзахисника луцької «Волині», донецького «Шахтаря», мюнхенської «Баварії» *Анатолія Тимошука*, що певний час виступав під 44 номером, неофіційний антропонім є своєрідним скороченим іменуванням футболіста, у якому використано першу літеру прізвища й номер футболки гравця, а також виник на основі порівняння півзахисника з танком советського виробництва *Т-44*, що має середню величину; **Український Бекхем** — прізвисько захисника запорізького «Металурга», дніпровського «Дніпра», німецького «Вердера» *Віктора Скрипника*, яке дали гравцеві уболівальники бременського «Вердера» за вміння зіграти на фланзі й у центрі, окрім оборонних дій постійно долучатися до організації атак, подібно як це робив англійський півзахисник *Девід Бекхем*; **Універсальний солдат** — прізвисько півзахисника й захисника ужгородського «Закарпаття», львівських «Карпат», донецького «Шахтаря», харківського «Металіста» *Василя Кобіна*, який є футболістом-універсалом — може зіграти на будь-якій позиції на футбольному полі, неофіційний антропонім має асоціативний зв'язок з назвою американського науково-фантастичного бойовика початку 90-х *«Універсальний солдат»*, де головними героями є невразливі й безстрашні американські солдати, ідеальні виконавці спецоперацій; **Флажок** — прізвисько півзахисника донецьких команд «Шахтар» і «Металург», луганської «Зорі» *Геннадія Зубова*, який любив флангові прориви, часто добігаючи правим краєм до кутового прапорця, неофіційний антропонім походить від російської назви прапорця в куті футбольного поля — *флажок*; **Цар** — прізвисько нападника донецького «Шахтаря», київського «Арсенала», дніпровського «Дніпра», кількох турецьких клубів *Євгена Селезньова*, яке футболіст отримав, граючи в «Дніпрі», за вміння забивати вирішальні для команди голи, у цьому клубі Селезньов забив найбільше м'ячів за всю свою футбольну кар'єру (від *цар* — який переважає всіх чим-небудь); **Чорноморська акула** — прізвисько нападника київських клубів «Динамо», ЦСКА, «Арсенала», одеського «Чорноморця», овідіопольського «Дністра» *Олександра Косиріна*, що він отримав від одеських уболівальників за агресивні атакувальні й бомбардирські якості, завдяки яким форвард часто забезпечував

«Чорноморцєві» перемоги (від *акула* — велика хижа морська риба).

Нерідко мотиваційною базою для творення прізвиськ ставали перенесення значень лексем на основі подібності чи відмінності **внутрішніх і зовнішніх характеристик** футболістів. Зокрема, порівняння з відомим бразильським гравцем *Роналдо*, який був найліпшим бомбардиром чемпіонатів Нідерландів, Іспанії та Чемпіонату світу 2002 року, покладено в основу прізвиська **Білий Роналдо**, що отримав нападник київського «Динамо» *Андрій Шевченко*, коли перейшов до Італії і грав за Ф.К. «Мілан», неофіційний антропонім дали українському футболістові італійські тіффози за чудові бомбардирські якості, адже він тричі був найрезультативнішим бомбардиром Ліги чемпіонів, двічі — найліпшим бомбардиром чемпіонату Італії та другим за результативністю гравцем «Мілана» за всю його історію, прикметник *білий* вказує на відмінний колір шкіри гравця від того, з ким його порівнюють; **Молодий Іньєста** — прізвисько півзахисника київського «Динамо» *Миколи Шапаренка*, що він отримав за манеру гри, подібну до дій іспанського півзахисника, гравця Ф.К. «Барселона» *Андреса Іньєсти*, а також за зовнішній вигляд — пишну шевелюру, яку мав замолоду *Іньєста* і якою вирізняється на полі *Шапаренко*. Прізвисько півзахисника київських клубів «Динамо», ЦСКА, «Арсенала», дніпровського «Дніпра», львівських «Карпат», криворізького «Кривбаса» *Сергія Мізіна* — **Паша** — утворене на основі порівняння гравця з його наставником і кумиром — *Павлом Яковенком*, якого неофіційно йменували *Паша*, а також через те, що футболісти були схожі стрункою поставою та манерою гри. Подвійною є мотивація неофіційного антропоніма нападника полтавської «Ворскли» *Івана Шарія* — **Іван Грозний**, яка пов'язана з тим, що футболіст багато забивав і був грозою для воротарів суперника, а по батькові гравця — *Григорович* — у поєднанні з іменем творить звукову асоціацію з іменем московського царя *Іоана Грозного*.

Прізвисько флангового півзахисника й нападника львівських «Карпат», іспанської команди «Севілья Атлетико», шотландського клубу «Селтік» *Мар'яна Шведа* — **Чорнобильський Мессі / Роббен** — дали вболівальники з Глазго, порівнюючи технічність гравця, його швидкісні дані й голеадорські здібності з уміннями нідерландського півзахисника *Ар'єна Роббена*, що є найбільш швидкісним футболістом у Європі, та зі здібностями аргентинського нападника *Ліонеля Мессі*,

якого вважають найобдарованішим атакувальним півзахисником сучасності, прикметник *чорнобильський* вказує на походження гравця з країни, де сталася аварія на *Чорнобильській атомній електростанції*, що є свідченням стереотипного сприйняття українців у Європі, яких і надалі асоціюють із трагедією на ЧАЕС, у випадку з Мар'яном Шведом це особливо дивно, адже гравець народився більш як десять років після цієї аварії.

Висновки

Аналіз прізвиськ українських футболістів у період незалежності показав, що з-поміж неофіційних антропонімів гравців домінують найменування, утворені шляхом різноманітних утинків їхніх прізвищевих назв, при цьому новоутворені найменування нерідко асоціюються з російськими лексемами — власними чи загальними назвами, що є свідченням впливу постколоніальних тенденцій на український неофіційний антропонімікон у спортивній сфері. Як і в советський період, у ролі прізвиськ вживано здрібніло-пестливі форми імен, утворені за російським зразком. Суттєво меншою, порівняно з іншими періодами, є частка неофіційних найменувань, що постали на основі метафори, тобто спектр оригінальних імен футболістів, які виникли на ґрунті уважного спостереження за гравцями, виявлення їхніх специфічних рис і порівняння їх з відомими особами чи реаліями, відчутно скоротився. Серед метафоричних назв зафіксовано низку прізвиськ, що є результатом творчого осмислення обсервацій чужоземних уболівальників, які дають цікаві неофіційні найменування українським футболістам, що виступають у закордонних клубах. Перспектива дослідження полягає в цілісному описі корпусу прізвиськ футболістів упродовж усіх періодів розвитку українського футболу й виявлення основних тенденцій неофіційного назовництва у футбольній сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Астахова, Т. С. (2012). Прозвище как неотъемлемая часть системы именован- ний лиц (на примере сборной РФ по футболу). *Гуманитарные исследования. Журнал фундаментальных и прикладных исследований*, 1, 17–25.
2. Каспаревич, В., Паук, О., & Пуньків, Т. (2019). *Львівський футбол: люди, факти. 1939–1991*. Львів: Світ.
3. Куле- ба, В. (2004). *60 новел київського футболу*. Київ: Київська правда.
4. Редько, Ю. (2007). *Словник сучасних українських прізвиськ*. (Т. 1–2). Львів: НТШ.
5. Фатеев, Д. Н. (2015). Номинации футболистов и тренеров в средствах массовой информации и фанатской среде. *Известия ВГПУ. Филол. науки*, 6, 112–119.
6. Чучка, П. П. (2000). Прізвисько. У

Русанівський, В. М., Тараненко, О. О., & Зяблюк М. П. та ін. (Ред.). *Українська мова. Енциклопедія* (с. 494). Київ: Укр. енциклопедія. 7. **Яремко, І.** (2012). *100 футболістів Львова (персоналії львівського футболу)*. Львів: Триада плюс.

REFERENCES

1. **Astaxova, T. S.** (2012). Prozvishche kak neot'emelemaya chast' sistemy imenovanij lic (na primerie sbornoj RF po futbolu) [Nicknames as an indispensable part of the system of naming persons (on the example of Russian Federation's football team)]. *Gumanitarnye issledovaniya. Zhurnal fundamental'nyx i prikladnyx issledovanij — Humanities Research. Journal of Basic and Applied Research*, 1, 17–25 [in Russian].
2. **Kasparyevych, V.**, Pauk, O., & Punkiv, T. (2019). *Lvivskiy futbol: liudy, fakty. 1939–1991 [Lviv football: people, facts. 1939–1991]*. Lviv: Svit [in Ukrainian].
3. **Kuleba, V.** (2004). *60 novel kyivskoho futbolu [60 novellas of Kyiv football]*. Kyiv: Kyivska pravda [in Ukrainian].
4. **Redko, Yu.** (2007). *Slovyk suchasnykh ukrainskykh pryzvysch [Dictionary of modern Ukrainian surnames]*. (Vols. 1–2). Lviv: NTSh [in Ukrainian].
5. **Fateev, D. N.** (2015). Nominacii futbolistov i trenerov v sriedstvax massovoj informacii i fanatskoj srede [Nominations of football players and their coaches in mass media and fans' environment]. *Izvestiya VGPU. Filol. nauki — Bulletin of the VSPU. Philological sciences*, 6, 112–119 [in Russian].
6. **Chuchka, P. P.** (2000). Prizvysko [Nickname]. In Rusanivsky, V. M., Taranenko, O. O., & Ziabliuk, M. P. et al (Eds.). *Ukrainska mova. Entsiklopediia — Ukrainian language. Encyclopedia* (p. 494). Kyiv: Ukrainska entsiklopediia [in Ukrainian].
7. **Yaremko, I.** (2012). *100 futbolistiv Lvova (persony lvivskoho futbolu) [100 Lviv football players (Lviv football persons)]*. Lviv: Triada plus [in Ukrainian].

Процик Ірина Романівна — кандидат філологічних наук, доцент, докторантка кафедри української мови, Національний університет «Киево-Могилянська академія»; вул. Сковороди, 2, м. Київ, 04655, Україна.

Tel.: +380972396213

E-mail: iprotskyuk@ukr.net

orcid.org/0000-0001-8472-0141

Protskyk Iryna Romanivna — Ph.D. in Philology, Docent, Doctoral Candidate at the Department of Ukrainian Language, National University «Kyiv-Mohyla Academy»; Skovody Str., 2, Kyiv, 04655, Ukraine.

Надійшла до редакції 21 серпня 2020 року

CITATION

ДСТУ 8302:2015: Процик І. Р. «Як кожен футболіст, мав своє прізвисько». Неофіційні найменування українських гравців, які виступали у футбольних чемпіонатах після відновлення незалежності України. *Лінгвістичні дослідження*: зб. наук. пр. Харк. нац. пед. ун-ту імені Г. С. Сковороди. Харків, 2020. Вип. 53. С. 41–54. DOI: <https://doi.org/10.34142/23127546.2020.53.04>

АРА: Процик, І. Р. (2020). «Як кожен футболіст, мав своє прізвисько». Неофіційні найменування українських гравців, які виступали у футбольних чемпіонатах після відновлення незалежності України. *Лінгвістичні дослідження*, 53, 41–54. DOI: <https://doi.org/10.34142/23127546.2020.53.04>